

ТМ	Г. XXVII	Бр. 3	Стр. 495 - 499	Ниш	јул - септембар	2003.
----	----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ дела
Примљено: 19.04.2003.

Љубиша Митровић

О ИЗАЗОВНОМ СОЦИОЛОШКОМ ОПУСУ*

После публикавања сабраних дела академика Радомира Лукића, академска заједница социолога Србије подарена је новим изненађењем: објављивањем изабраних дела професора Данила Ж. Марковића, чији је издавач нишка *Просвета*. Изабрана дела у својој структури садрже, на преко 2500 страница, следеће наслове: *I Опишта социологија, II Социологија рада, III Социологија безбедног рада, IV Социјална екологија, V Савременост и образовање, VI Социологија и глобализација*.

Данило Ж. Марковић је први асистент, заједно са Петром Козићем, новооснованог Правно-економског факултета Универзитета у Нишу 1960. године на предмету Социологија, да би по одбрани докторске дисертације (1965) био изабран у звање доцента за предмет Социологија, а касније и у звање ванредног професора (1970) на коме је касније био декан факултета, да би потом био изабран за редовног професора Социологије рада на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, где је такође биран за декана факултета. Др Марковић је био агажован као хонорарни професор за извођење наставе на основним и последипломским студијама на бројним факултетима у земљи и иностранству, где је изводио наставу како из Опште социологије, тако и из Социологије рада, Социологије заштите на раду и Социјалне екологије. С правом се може рећи да је за име проф. др Данила Ж. Марковића везан развој социологије на Универзитету у Нишу. У времену када социологија није постојала као посебна студијска група у земљи, њени кадрови су се регрутовали из других професија (по правилу из редова правника и историчара). Тако је било између два светска рата, као и после Другог светског рата. За професионалну делатност у области социологије неоспорно је везано име Данила Ж. Марковића за процес институционализације и развоја социологије на вишим и високим школама Универзитета у Нишу.

Професионална каријера Данила Ж. Марковића тече у луку од асистента до редовног професора и академика наука, декана и министра просвете и амбасадора СР Југославије у Москви. Ради се о личности чије је дело представљено у посебној одредници у руској социолошкој енциклопедији (поред проф. др Радомира Лукића, проф. др Војина Милића и проф. др Михајла Поповића). Учесник је четири светска конгреса социолога. Писац је са најобимнијом библиографијом радова у нашој националној социологији

* Данило Ж. Марковић, *Изабрана дела*, I - VI, Просвета, Ниш, 2001.

(преко 850 јединица): у распону тематске проблематике од опште социологије, преко социологије рада, социологије заштите на раду до социјалне екологије. Писац је значајних монографија: од приградских насеља до студија о односу животне и радне средине, социологије образовања, социологије и глобализације.

Обимним истраживачким делом Данило Ж. Марковић дао је неспоран допринос социолошкој науци, посебно утемељењу и развоју посебних социологија (социологији рада, социологији заштите на раду и социјалној екологији). У теоријско-методолошком погледу његово професионално сазревање је текло у луку од нормативистичког приступа ка социолошком. Поред теоријског рада, аутор се упоредо бавио и емпиријским социолошким истраживањима у области посебних примењених социологија (социологије насеља, социологије рада и др.). Он је дао значајан допринос афирмацији професије социолога и њеном ширењу у професионалној подели рада. Но, свакако је његов највећи допринос у подизању социолошке културе на нашим универзитетима, у едукацији и развоју научног подмлатка. Под његовим менторством је велики број кадрова на различитим универзитетима магистрирао и докторирао, постајући окосница даље професионалне репродукције социолога у академској заједници. Обиман стваралачки рад професора Марковића позитивно је рецензиран у земљи и иностранству, а његова дела доживела су преводе на друге језике (руском, бугарском, енглеском и др.). Професор Марковић је због свог професионалног и јавно-културног ангажмана носилац бројних награда и одликовања и члан је неколико светских академија социјалних и социолошких наука, као што је почасни доктор и професор значајних универзитетских и научних институција.

Данило Ж. Марковић у свом професионалном развоју, најпре се бавио емпиријским социолошким истраживањима у области Социологије насеља (о чему сведочи његова докторска дисертација везана за истраживање феномена приградских насеља у Нишу) а затим и теоријском проблематизацијом питања и проблема везаних за систематску општу социологију. Његово бављење овом проблематиком било је диктирано и едукативним потребама универзитетске наставе најпре у Нишу а затим и шире. Применом анализе садржаја и биографског метода анализе дела овог аутора може се стећи шири увид у развојну линију и дати приказ еволуције програмских проблемских садржаја у његовим радовима а посебно у универзитетским уџбеницима везаним за проблематику опште социологије. Тако на пример, ако се прати његов развој од Увода у социологију и Основа социологије, првих уџбеничких скрипата, приручника до универзитетских уџбеника из социологије и опште социологије, преведених на стране језике, може се доћи до одређених закључака о еволутивним променама и дометима његовог стваралаштва. Не ради се само о квантитативном обиму публикованих књига (од 150 страница Увода у социологију до 843 страница последњег издања Оп-

ште социологије која је саставни део објављених изабраних дела), већ и еволуцији у теоријском приступу: од типично хистоматског приступа, преко нормативистичке интерпретације (која карактерише његове ране радове) ка развијенијем социолошком приступу и све разуђенијим и богатијим проблемским садржајима, као и зрелијим теоријско-методолошким иновацијама у њиховој интерпретацији. То говори да се ради не само о надареном вредном аутору, већ и вредном и критички професионално отвореном за нове изазове у науци и професији у којој делује: који стално прати развој социолошке теорије у свету, који на основу тих достигнућа богати свој теоријски приступ и категоријални апарат; који иновира и осавременује програмске садржаје свог уџбеника. Тако на пример, ако се прати еволуција промена у структури и садржини његовог уџбеника из Опште социологије сусрешћемо се са перманентним увођењем нових проблемских кругова, особито оних који су везани за теорије и категорије научно-технолошког развоја, за улогу науке и образовања у друштвеним променама савременог друштва, па до проблематизације социологије и савремености. Све то говори да се ради о аутору који је показао висок степен професионалног сензибилитета према изазовима савремености, према новим мега-трендовима који обликују нову слику света и који утичу на предметно проширење савремене теоријске социологије на нова истраживачка поља. Тако, на пример, евидентне су промене у методским јединицама које су везане за савремене социолошке теорије, али и у новој концептуализацији и интерпретацији проблематике друштвене структуре и социјалне динамике. Класични хистоматски теоријски дискурс све више бива замењен разуђенијим социолошким приступом који уважава теоријски и методолошки плурализам. То се огледа, како у укључивању поља социолошке проблематизације нових појава, тако и кроз перманентну иновацију категоријско-аналитичког апарата којим се аутор служи у својој општој социологији. То се може, такође, пратити и преко нових фусота и библиографских јединица из наше и стране литературе којим је уџбеник из Опште социологије стално освежаван.

Данило Ж. Марковић и проф. др Петар Козић неспорно представљају дојановите нишке универзитетске социологије. Делујући као први асистенти и будући наставници социологије на нишком Универзитету од његовог оснивања, најпре под менторством професора са београдског Универзитета, а затим и самостално, оставили су трајан траг у погледу њене институционализације и развоја. На самом старту њиховог професионалног развоја видан је утицај професора Лукића и Владимира Рашковића, а затим њихово креативно осамостаљивање и формирање сопственог професионалног имиџа.

Данило Ж. Марковић није само заслужан за институционализацију социологије на нишком Универзитету и посебно за отварање студијске групе за Социологију на Филозофском факултету, као члан матичне комисије за формирање овог факултета (и за развој систематске, опште-теоријске социологије), већ и својим стваралаштвом посебно заслужан за утемељење и развој посебних примењених социологија у нас, као што су: Социологија рада, Социологија заштите на раду, Социологија безбедног рада и Социјал-

на екологија. Он спада међу оне ауторе у академској заједници социологије који су стално инститирали на јединству теоријских и емпиријских истраживања, који су пратећи савремено научно искуство, радили на откривању нових истраживачких поља и њихово увођење у ред социолошких истраживања, формирање нових наставних и научних дисциплина на универзитету. У том смислу, његова је посебна заслуга за проширивање истраживачких и програмских садржаја у савременој социологији рада, а надам се пионирска улога на утемељењу, конституисању и развоју Социологије заштите на раду, Социологије безбедног рада и Социјалне екологије.

Својом последњом монографијом под називом Социологија и глобализација, која представља шести том, аутор наставља своје интересовање за истраживање кључних питања и проблема савремености. У том смислу није случајна развојна путања, тј. истраживачки лук аутора од опште теоријске социологије, преко посебних социологија, ка глобалној социолошкој тематици развоја. Реч је о аутору који прати изазове у савременом друштву и тражи социолошке одговоре на њих.

У монографији "Социологија и глобализација" на преко 200 страница разматрају се следећа питања: 1. Контрверзе о глобализацији; 2. Нове технологије и глобални проблеми савременог друштва; 3. Глобализација и свет рада; 4. Глобални проблеми и квалитет живота; 5. Универзализација људских права и очување културног идентитета народа; 6. Универзализација људских права и заштита интегритета човека; 7. Глобализација и образовање; 8. Глобализација и опасност глобалне еколошке кризе; 9. Глобализација и цивилизацијске промене; 10. Прилог социолошком промишљању глобализације. У овој студији аутор се најпре бави анализом теоријских контрверзи у савременим друштвеним наукама које су везане за различиту интерпретацију процеса глобализације. Указујући на потребу превладавања лаичког, идеолошког и дневно-политичког поимања овог процеса, које прате бројни стереотипи и поделе "за и против", као и еуфорија од апологије до догматске негације, аутор истиче потребу теоријске проблематизације и научно социолошких истраживања овог феномена у савремености. Он о овом процесу пише као интегралном делу савремених развојних мегатрендова који су везани за развој нових производних снага света, поделу рада и његову интеграцију; за конституисање нове технолошке, економске али и културолошке основе настајућег модерног глобалног светског друштва и човечанства као заједнице. При томе, аутор указује како на позитивне, тако и на негативне ефекте овог процеса, правећи дистинкцију глобализације и мондијализације, између глобализације и глобализма. Анализирајући различите аспекте и димензије овог светског процеса, аутор у једној комплементарној анализи теоријског савременог социолошког теоријског искуства и резултата емпиријских истраживања, чини озбиљан напор на разумевању суштине овог социјалног мегатренда, илуструјући бројним примерима његову манифестацију на структуру и динамику савременог друштва, као и указујући на значај овог процеса за разумевање визије будућности, тј. перспективе развоја човечанства. Ова ауторова студија, заједно са студијом професора Миро-

слава Печујлића "Глобализација – два лика света", представља најпотпунију студију о овом феномену објављену на нашем језику, и о њој се може говорити као о својеврсном доприносу социологији глобализације. Из овог дела студенти и други читаоци, ужа и шира стручна јавност могу проширити своја сазнања, која могу помоћи у научном разумевању социјалне динамике савременог светског друштва.

Обимно и стваралачко дело Данила Ж. Марковића представља значајан допринос утемељењу и развоју академске социологије у нас и то, како на опште-теоријском плану, тако и подстицај развоју посебних примењених социологија. То се дело може поредити са делима најпознатијих наших социолога, утемељивача наше националне социологије: Д. Јовановића, Р. Лукића, В. Милића, М. Печујлића и М. Поповића. Оно није само обимно и разноврсно по својој структури, већ и - главнином свог опуса и остварених домета - научно-социолошки високо вредно. Професор Марковић је од почетка бављења социологијом као науком до данас узоран пример из оне плејаде »учитеља енергије« (Д. Јовановић) који доказују да се само стваралачким радом и перманентном отвореношћу према новим идејама могу постићи највећи домети у науци. Ради се о аутору, који својим делом, *par excellence* демонстрира да посленици у науци каква је социологија морају непрестано да уче, да усавршавају и освежавају изворе свог сазнања, да перманентно прате литературу, да раде на теоријској концептуализацији категоријалног апарата, на укључивање нових проблемских садржаја у социологију као науку, ако желе да иду у корак са најбољим резултатима у светској науци. Једном речју, ово дело говори о томе како је један аутор, такмичећи се са самим собом и ослушкујући дух времена, развио своје професионалне потенцијале и остварио високе домете у нашој социологији. Оно ће бити подстицај и инспирација млађим кадровима за даљи рад и развој наше социологије као науке, позива и професије.